

Tidlig innsats samling 4

Iris H. Myran
Torild S. Eliassen

- Hvordan støtte elevene når de skriver
 - Veiledet læring
- Litteratur som ramme for skriving

Rammer for skrivning

- Dialog om tekst og skrivning som ramme for skrivning
- Bruke modelltekster som utgangspunkt for samtale om tekst og som inspirasjon til skrivning
- Ta i bruk konkrete skriverammer som støttestrukturer

Skriverammene må aldri bli en tvangstrøye eller et mål i seg selv.

Tittel: DET MAGISKE SVERDET		Forfatter: JOHAN		
Hovedkarakter/ hoveddeltaker	Sted	Andre karakterer/ deltakere	Konflikt, utfordring, problem	Løsning
En gutt han er kur	En borg	Den lille ninja	Ninjaen prøver å ta gutte sverdet	gutte ta det magiske sverdet

Førskrivefase	Skrivefase	Revisjonsfase	Slutføringsfase
Hva er hensiktsmessig å gjøre før skrivinga tar til?	Hva er hensiktsmessig å gjøre for å komme i gang med skrivinga?	Hva er hensiktsmessig å gjøre for å revidere teksten?	Hva er hensiktsmessig å gjøre for å ferdigstille teksten?

Skrivestrategier:

«...prosedyrer og teknikker som skrivere bruker for å gjennomføre en skriveoppgave».

(Hertzberg, 2006)

Å bygge stillas rundt elevenes skriving

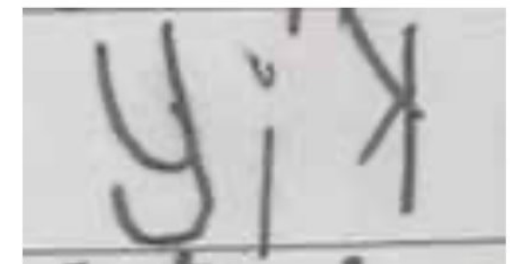
- Støtte på makronivå: organisering av undervisninga (du legger rammer for skrivinga)
- Støtte på mikronivå: veiledning som hjelper hver enkelt elev videre (TPO)

Film: Hvordan stemmer det du ser i filmen med egen praksis?

 a	 b	c	 d	 e	 f	 g	 h
 i	 j	 k	 l	 m	 n	 o	 p
q	 r	 s	 t	 u	 v	w	x
y	z	ø	 ø	 å	Sammensatte grafem hj hv gj ng skj kj sj Diftonger ai ei øy au		

(Myran et al., 2021)

Hvilken lyd støtte gir dette?

Bokstavhjelpen kan være en god støtte når elevene skal finne grafemene.

Yrke: Vanlig skogsmaur

Jobbe og sove. Jobbe og sove. Jobbe og sove. Jobbe og sove.

Hvilke ord har forfatteren brukt i innledningen?
Hvilken virkning har disse ordene?

Eller krabbe opp i en støvel, inn i en genser, opp i et buksebein og få reise vekk. Ut til havet. Opp på fjellet. Inn til byen. Bli med inn i huset. Krabbe over gulvet, krabbe opp på benken, spise av sukkerskålen. Tre dager i vinduskarmen mellom bladet og ildrøde blomster. Tre dager i krydderhyllen. Tre dager i melet. Den fjerde dagen: møte avdøde slektninger i tunnelen. (Gro Dahle)

Finner dere et vendepunkt i teksten?

Hvilke virkemidler peker seg ut i hoveddelen?

Hvordan er setningene bygd opp?

Hva skjer etter kolon?

Samskriving

Elevene jobber sammen om å planlegge, skrive tekstutkast, revidere og/eller slutføre en felles tekst.

- samtale og forhandling om tekst og skriving.
- bevissthet om hva man gjør når man skriver.

Yrke: Vanlig skogsmaur

Jobbe og sove. Jobbe og sove. Jobbe og sove. Jobbe og sove.

Eller krabbe opp i en støvel, inn i en genser, opp i et buksebein og få reise vekk. Ut til havet. Opp på fjellet. Inn til byen. Bli med inn i huset. Krabbe over gulvet, krabbe opp på benken, spise av sukkerskålen. Tre dager i vinduskarmen mellom bladet og ildrøde blomster. Tre dager i krydderhyllen. Tre dager i melet. Den fjerde dagen: møte avdøde slektninger i tunnelen.

(Gro Dahle)

Hva har vi gjort nå?

Skrivekompetanse

Kunnskap om skrivning f.eks.

Prosesskapasitet f.eks.

Holdninger til skrivning f.eks.

Kodekompetanse

- språk (ordforråd, grammatikk, tekststruktur)
- hvordan tekster anvendes for ulike formål i ulike sosiale og kulturelle sammenhenger
- om ulike sjangre

- sette seg mål for skriveprosessen
- analysere hvordan teksten kan tilpasses mottakere
- generere innhold
- strukturere teksten
- vurdere egen tekst
- revidere egen tekst
- ferdigstille teksten (sjekke rettskriving, tilpasse layout)

- å ha tro på egen evne til å mestre skriveprosessen
- å være motivert for å gjennomføre skriveprosessen
- å ha vilje til å anvende kunnskap og ferdigheter for å lære
- å være innstilt på å lære, kommunisere og samhandle med andre

Studie i FUS-prosjektet- stillasbygging

FUS-lærer:

Den største utfordringa er at det er 20 forskjellige skrivere i klasserommet som er på ulike stadier.

- Fra fagsamlinger og spørreundersøkelser i FUS-prosjektet er **tid** en av de største utfordringene i skriveopplæringa.
- Skolene har plikt til å tilby intensiv opplæring dersom elever på 1.- 4. trinn står "i fare for å bli hengende etter i lesing, skriving eller regning».

(§ 1-4.Tidleg innsats på 1. til 4. trinn)

Formålet med studien

- Bidra til kunnskap om hvordan lærere både kan støtte elevene og hvordan de kan legge til rette for et godt skrivemiljø.
- Få innblikk i hva stillasbygging innebærer i praksis.
- Belyse hvordan lærere kan støtte og oppdage elever som ikke selv tar initiativ til å få veiledning.

- *Hva kjennetegner den støtten lærerne gir elevene mens de skriver?*

- *Hvilken funksjon har den støtten som gis?*

- *Hvordan brukes tida? Hvordan organiseres skriveøktene?*

Teorigrunnlag

Barn kan løse utfordrende oppgaver med støtte fra en voksen.

(Wood, Bruner & Ross, 1976, s. 90)

Hva karakteriserer stillasbygging?

1. Betinget støtte (én til én- støtte på oppgaver eleven ikke mestrer uten støtte).
2. Gradvis tilbaketrekning
3. Overføring av ansvar

(van de Pol et al, 2010, s. 349)

Støtte på høyt nivå

Elevene er med på «å gjøre jobben». Lærer modellerer skriveprosessen i dialog med elevene. Lærer lar elevene bli med på å oppdage sammenhengen mellom for eksempel fonem og grafem.

Støtte på lavt nivå

Lærer «gjør jobben». Eleven kopierer for eksempel ferdigskrevne ord eller setninger.

(Andersson, Sandberg & Garpelin 2019)

Analyse

Tar utgangspunkt i van de Pol et al. (2010) rammeverk for stillasbygging. Dette rammeverket skiller mellom virkemidlene lærerne bruker når de støtter elevene og de intensjonene lærerne har med den støtten som blir gitt.

Virkemidler:

- Tilbakemelding eller respons
- Stille spørsmål
- Hint
- Instruere
- Forklare
- Modellere

Intensjoner:

- Opprettholde arbeid og fokus
- Skape engasjement
- Gi mestringstro
- Redusere graden av valgfrihet
- Frustrasjonskontroll

Argumenterende skriving

- Å argumentere er en ferdighet som må læres.
 - Barn blir fratatt rettigheter hvis de ikke gis muligheten til å lære å skrive argumenterende tekster (G. Kress).
-

2.1: Å lære å lytte til andre og samtidig argumentere for egne syn gir elevene et grunnlag for å håndtere uenighet og konflikter, og for å søke løsninger i fellesskap.

Læreplanmål i norsk etter 2. årstrinn

- Eleven skal kunne lytte, ta ordet etter tur og begrunne egne meninger i samtaler

Læreplanmål i norsk etter 4. årstrinn

- Eleven skal kunne (...) argumentere muntlig og skriftlig

Hvor tidlig kan man begynne?

Argumenterende skrijving for de yngste elever

Det å argumentere skriftlig er en ferdighet som må læres.

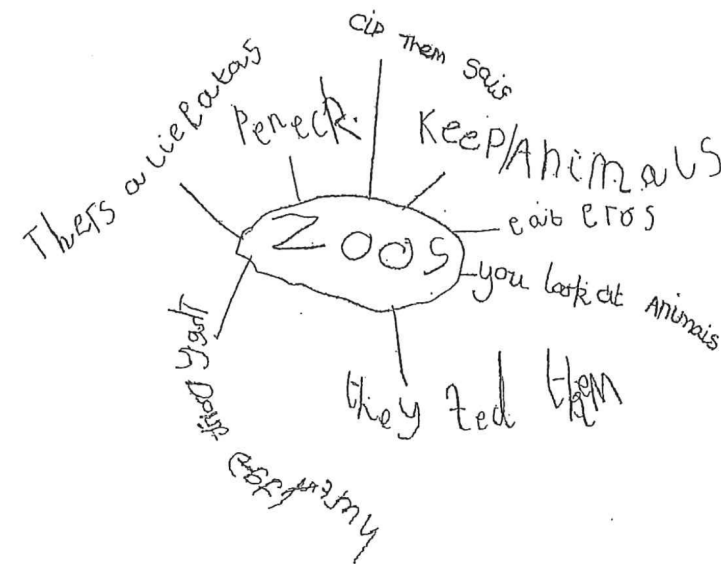
I denne ressursen bygger på et eksempel der seksåringer i England skriver argumenterende tekster. Læreren veileder elevene og gir elevene god støtte og tydelige rammer gjennom hele læringsprosessen. I LK20 står det i planen for norskfaget etter fjerde årstrinn at elevene skal argumentere muntlig og skriftlig, men dette forskningsprosjektet viser hvordan elevene kan begynne å arbeide med argumentasjon også tidligere.

Undervisningsopplegget i forskningsprosjektet var bygd opp på denne måten:

- Felles samtale med utgangspunkt i barnas erfaring med dyrehagebesøk.
- Aktivere forkunnskap: tankekart i grupper.
- Ny kunnskap og nye perspektiv: bok som stiller etiske spørsmål.
- Samtale etter at elevene har fått ny innsikt.
- Argumenter for og i mot.
- Skrive førsteutkast.
- Rammer for skrijving: startsetninger.

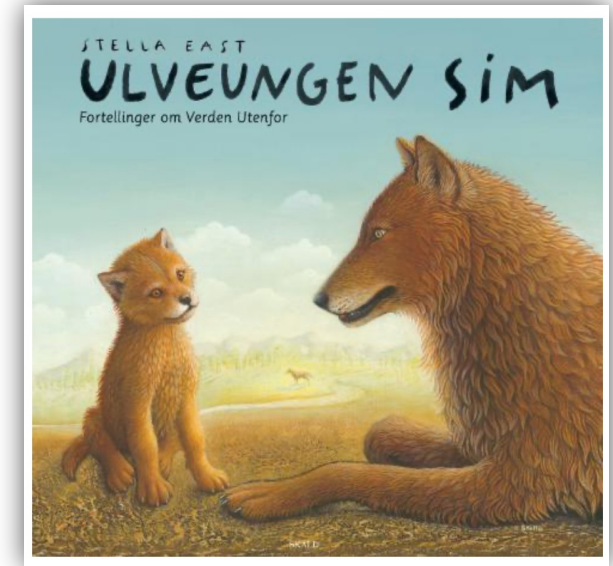
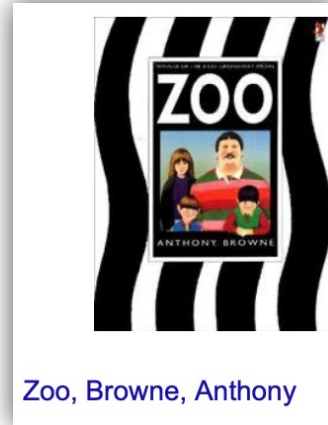
Ressurs
på
[Skrivesent
eret.no](https://skrivesenteret.no)

- Eksempel fra 6-åringer i England: Dyrehageprosjektet. For og imot dyrehager.
- Prosjektet har tydelige rammer og det gis mye støtte gjennom hele skriveprosessen.

Bygge kunnskap (emnehjelp)

- Lærer leste en bildebok om en familie som besøker en dyrehage.
- Spørsmål etter lesing:
 - *Hvorfor virker dyrene triste?*
 - *Hvorfor sier mora i familien "stakkars tiger"?*
- Etter felleslesing fikk elevene et ark delt i to, der de skulle skrive for- og motargumenter.

The effect of zoos on the animals

Good for animals	Bad for animals
<ul style="list-style-type: none">• Animals get fed.• Animals don't get hurt.• Animals can't get out of their cages and hurt people.• If people were locked in the cage it would be boring to look at.	<ul style="list-style-type: none">• Animals are locked in cages.• Animals are taken away from their real homes.• The babies might miss their mummies and get lost.

Lewis and Nancy 6 år (startsetninger som støtte)

We think that zoos *are bad for the animals.*

We have some reasons for this.

Our first reason *is the animals are kept in little cages.*

Our second reason *is the animals are bored in little cages.*

Our last reason *is they walk up and down.*

Although *some people think (they are) good because they are tame.*

We think we have shown *enough of the zoos to show they are bad.*

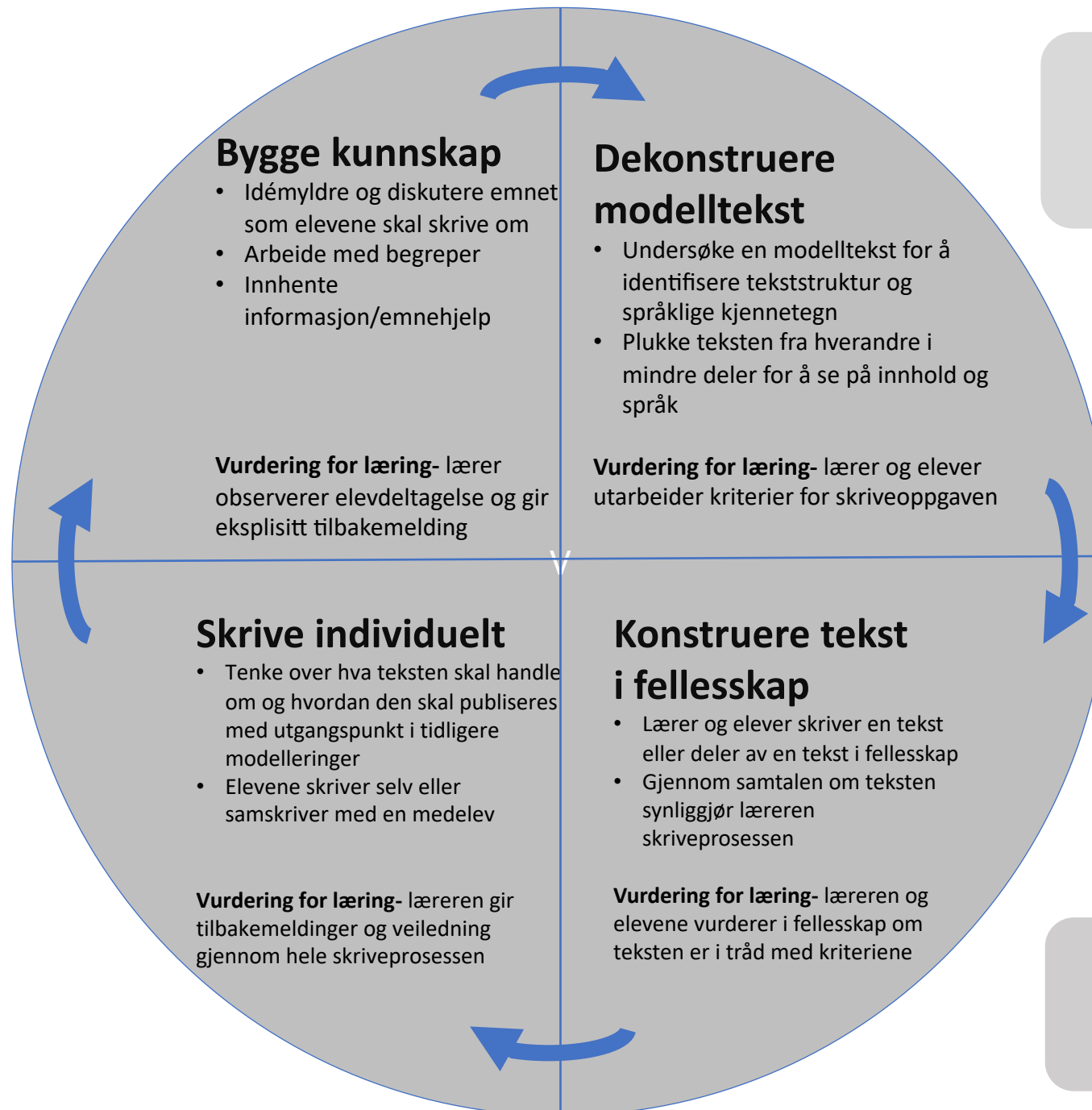
Utebukse er noen ganger bra og noen ganger dårlig

I dette undervisningsopplegget skal vi se hvordan elever på andre trinn kan øve på å skrive argumenterende tekster.

Gode skriveoppgaver handler mye om at lærere presenterer eleven for virkelighetsnære tema som opptar elevene. I denne andreklassen var det stadig diskusjoner om hvorfor de måtte ha på utebukse. Elevene var derfor motiverte for å skrive om dette emnet. Elevene skal finne argumenter for og imot bruk av utebukse. Skriveprosessen viser flere aktiviteter i førskrivingsfasen som er med på å bygge elevenes bakgrunnskunnskap. I eksempelet viser vi hvordan vi kan gi elevene mye støtte og tydelige rammer slik at de kan mestre de ulike delene i skriveprosjektet. Det er mye støtte i det å skrive sammen med andre elever (samskriving), og deler av skriveprosessen blir derfor gjort i par. Når elevene samskriver diskuterer de og forhandler seg frem til teksten.

Begreper og
førforståelse

Tekststruktur og
sjangertrekk

Utprøving

Modellering

Bygge kunnskap

Kunnskap om argumentasjon

- Rollespill
- Samtale om hva et argument er og når vi har behov for å argumentere
- Arbeide med begreper som er knyttet til argumentasjon

Emnehjelp

- Lese bok
- Se film

Bygge kunnskap

- Idémyldre og diskutere emnet som elevene skal skrive om for å aktivere og utvide elevenes bakgrunnskunnskap.
- Arbeide med begreper knyttet til tema.
- Gruppere for- og motargumenter.
- Ordne argumentene i prioritert rekkefølge for å bygge en sterk argumentasjonsføring.
- Vurdering for læring – læreren observerer elevdeltakelsen og gir eksplisitt tilbakemelding.

– Ja, så godt for deg at du har meg, sa Lotta hver gang. – Ellers ville det vært synd på deg. Men det sa hun ikke nå, denne morgenen, da var hun bare sint. Og hun sa ikke noen ting, hun satt der og trutet med munnen og så sur ut. Da hun skulle kle på seg, kom mor med den hvite genseren som mormor hadde strikket til Lotta.

– Ikke den, sa Lotta. – Den kiler så stikkete.

– Det gjør den slett ikke, sa mor. – Kjenn så myk og bløt den er.

– Nei, for den kiler så stikkete, sa Lotta uten å kjenne etter. – Jeg vil ha sillskapskjolen min.

Hun hadde en lyseblå fløyelskjole som var stasplagget hennes. «Sillskapskjolen» kalte Lotta den. Og nå ville hun ha den, enda det bare var torsdag, en ganske alminnelig torsdag.

– På søndag skal du få ha selskapskjolen, sa mor. – I dag tar vi denne genseren.

– Da vil jeg heller gå naken, sa Lotta.

– Ja, gjør det da, sa mor og gikk ned på kjøkkenet.

Dekonstruere modelltekst

- Undersøke en argumenterende modelltekst for å identifisere tekststruktur og språklige kjennetegn.
- Diskutere formål og mottaker for modellteksten.
- Plukke teksten fra hverandre i mindre deler for å se nærmere på de enkelte argumentene og de språklige valgene som er gjort.
- Vurdering for læring – lærere og elever utarbeider i fellesskap vurderingskriterier for skriveoppgaven.

Hvilke argumenter bruker Lotta?

Hvilke argumenter bruker mor?

Hvilke argumenter kunne de ha brukt?

Skrive en felles tekst om bruk av utebukse

- På bakgrunn av kunnskap elevene har tilegnet seg skrives det en felles tekst
- Læreren inviterer elevene inn i sin skriveprosess: snakker høyt om sine vurderinger og synliggjør hvilke valg hun tar. Elevene kommer med forslag til innhold og formuleringer
- Elevene trenger å se at skriving ikke er at de riktige ordene «magisk» dukker opp på arket
- Skriving er et håndverk som krever mye arbeid og riktig valg av ord og strategier til riktig tid

Konstruere tekst i fellesskap

- Lærer og elever skriver en tekst i fellesskap og drøfter innledning, argumentasjon, konklusjon og tekstbinding.
- Gjennom samtalen om teksten synliggjør læreren for elevene hvordan andre perspektiver kan trekkes inn i argumentasjonen i form av ekspertuttalelser, kildehenvisninger, fagstoff og så videre.
- Vurdering for læring – læreren og elevene vurderer i fellesskap om teksten er i tråd med vurderingskriteriene for oppgaven.

Individuell skrivning

- Elevene skriver

Det vil fortsatt behov for tilpasset støtte.

Skrive individuelt

- Elevene arbeider selvstendig med å planlegge, skrive utkast og revidere teksten sin.
- Vurdering for læring – læreren gir tilbakemeldinger på elevenes arbeid underveis i hele skriveprosessen.

Læreren din sier du skal ha på utebukse i friminuttet. Hva er bra med å ha på seg utebukse? Hva er ikke bra med å ha på seg utebukse?

Argumenter for utebukse i friminutt:

Man kan bli
syk. Man blir
kall. Man blir
kjitter. Utebukse
taler mer. det
blir ikke hul i kneene
når vi bruker utebukse

Argumenter mot utebukse i friminutt:

Det blir va-
rmt. Det blir
slit somt. Det
tar lengere
tid.

Jeg liker utebokse
fordi at da kjipet jeg å
bli kall. Man kan bli syk
vis vi ikke har på ute-
bokse.

det som er godt med utebokse
det blir alt for varmt med
utebokse.

det tar lengere tid å
kle på seg når vi har på
utebokse.

Til Slut vil jeg si at jeg
synes at vi skal ha på utebok
om vinteren å om sommeren slippe
vi å ha på utebokse.

Ressurs på [Skrivesenteret.no](https://skrivesenteret.no)

Hvilken hunderase passer for meg?

Hvilken hunderase passer for meg?

Barn og dyr er nesten alltid en god match. I denne ressursen skal elevene bruke dyr som tema i en argumenterende tekst i norskfaget.

Hunden kalles menneskets beste venn, og mange barn drømmer om å ha en liten hund. I denne ressursen ser vi på ulike hunderaser og elevene skal argumentere for hvorfor akkurat den rasen de velger er den beste for deres familie. Dette skal de gjøre gjennom en sammensatt, digital tekst.

Målet for dette undervisningsopplegget er å:

- lage en sammensatt tekst med tekst, bilde og faktaboks.
- skrive en argumenterende tekst.
- bruke digitale ferdigheter til å skrive teksten, sette inn bilder og lage en tekstboks.

Navn: _____

Jeg tror en _____ vil passe for vår familie. Her er noen argumenter for det.
For det første
For det andre
For det tredje
Dette er noen argumenter for at vi skal få en _____

Hund

Du skal lage en sammensatt tekst med ord og bilder. Teksten skal handle om hvorfor du ønsker deg en spesiell hunderase. Du skal argumentere for at denne rasen er den rette for din familie.

I tillegg skal du ha med faktaopplysninger om hunderasen du har valgt.

Kriterier for teksten:

- Du må ha en fargerik overskrift.
- Du må ha mellom 1-3 bilder
- Du må ha en tekstboks
- Du skal ha med fakta om hunderasen
 - hvilken type hund er det? (jakhund, vakthund, selskaphund osv)
 - størrelse
 - farger
 - lynne
 - positive ting med hunden
 - negative ting med hunden
- Du må skrive en argumenterende tekst med minst tre argumenter for hvorfor akkurat den rasen er den rette for din familie

Dette var gøy med oppgaven:

Dette var vanskelig med oppgaven:

Navn: _____

- Hva kjennetegner din praksis? Hjelp eller stillasbygging?
- Hvordan nå alle? Hvordan organisere skriveøktene?

Førskrivefase	Skrivefase	Revisjonsfase	Slutføringsfase
Hva er hensiktsmessig å gjøre før skivinga tar til?	Hva er hensiktsmessig å gjøre for å komme i gang med skivinga?	Hva er hensiktsmessig å gjøre for å revidere teksten?	Hva er hensiktsmessig å gjøre for å ferdigstille teksten?

Makronivå: organisering og rammer
Mikronivå: veiledning

Veiledet læring

Lesing og skriving

- Hva kan elevene når de begynner på skolen?
- Hva kan vi forvente?

Faktorer som har betydning for leseferdigheten

Bokstavkunnskap
(kobling av lyd og bokstav)

Fonemisk
bevissthet

Ordlesings-
ferdigheter

Ordforståelse

Motivasjon for å
lære

Kunnskap og
interesse

Oppmerksomhet
og konsentrasjon

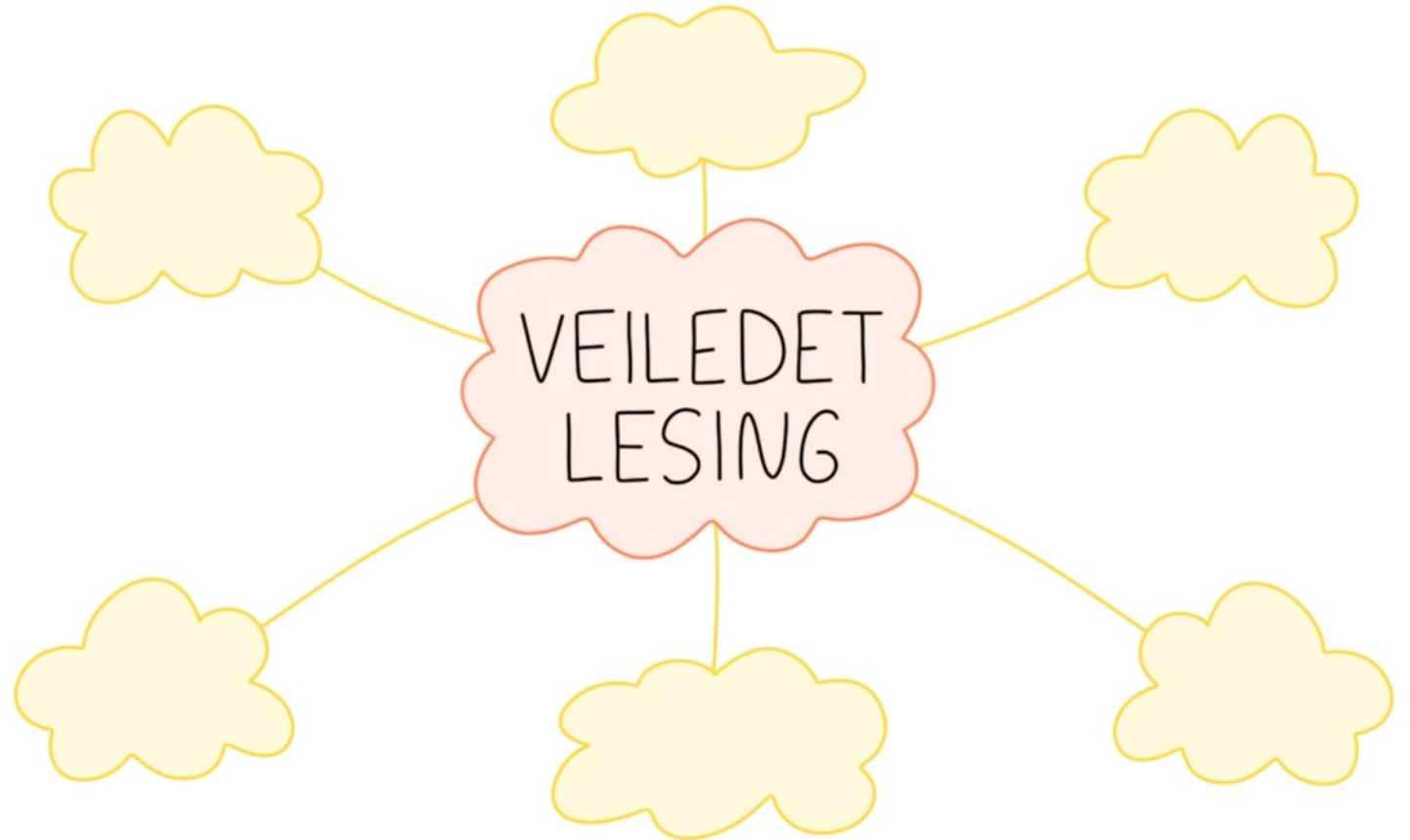
Leseerfaring

Sjangerkunnskap

Lesestrategier

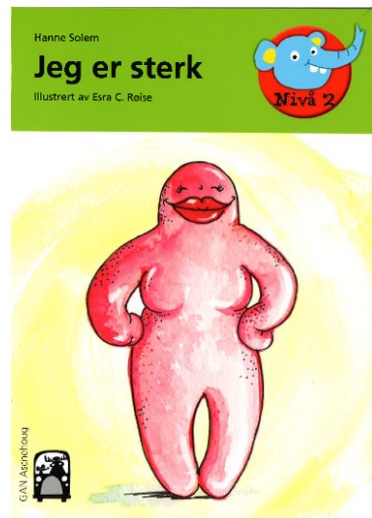
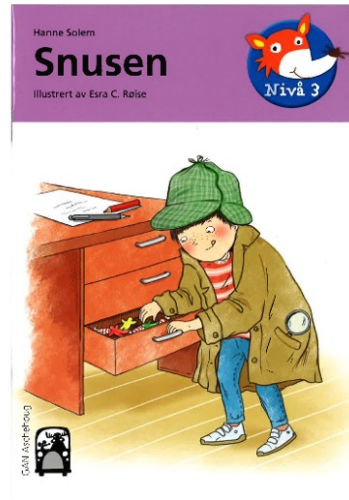
Diskuter/tenk gjennom

- Hva er veiledet lesing?
- Hvorfor/hvorfor ikke bruke veiledet lesing som metode?

Elevene arbeider med **ny bok** hver gang

(Khun og Rasinski 2011)

Lærerstasjon – lesestasjon i praksis

- Mål for veiledningen:
Lære om overskrifter og konjunksjoner
- Aktivering av forkunnskap:
Hvilke årstider kan dere?
- Elevene diskuterer og kommer frem til de fire årstidene.

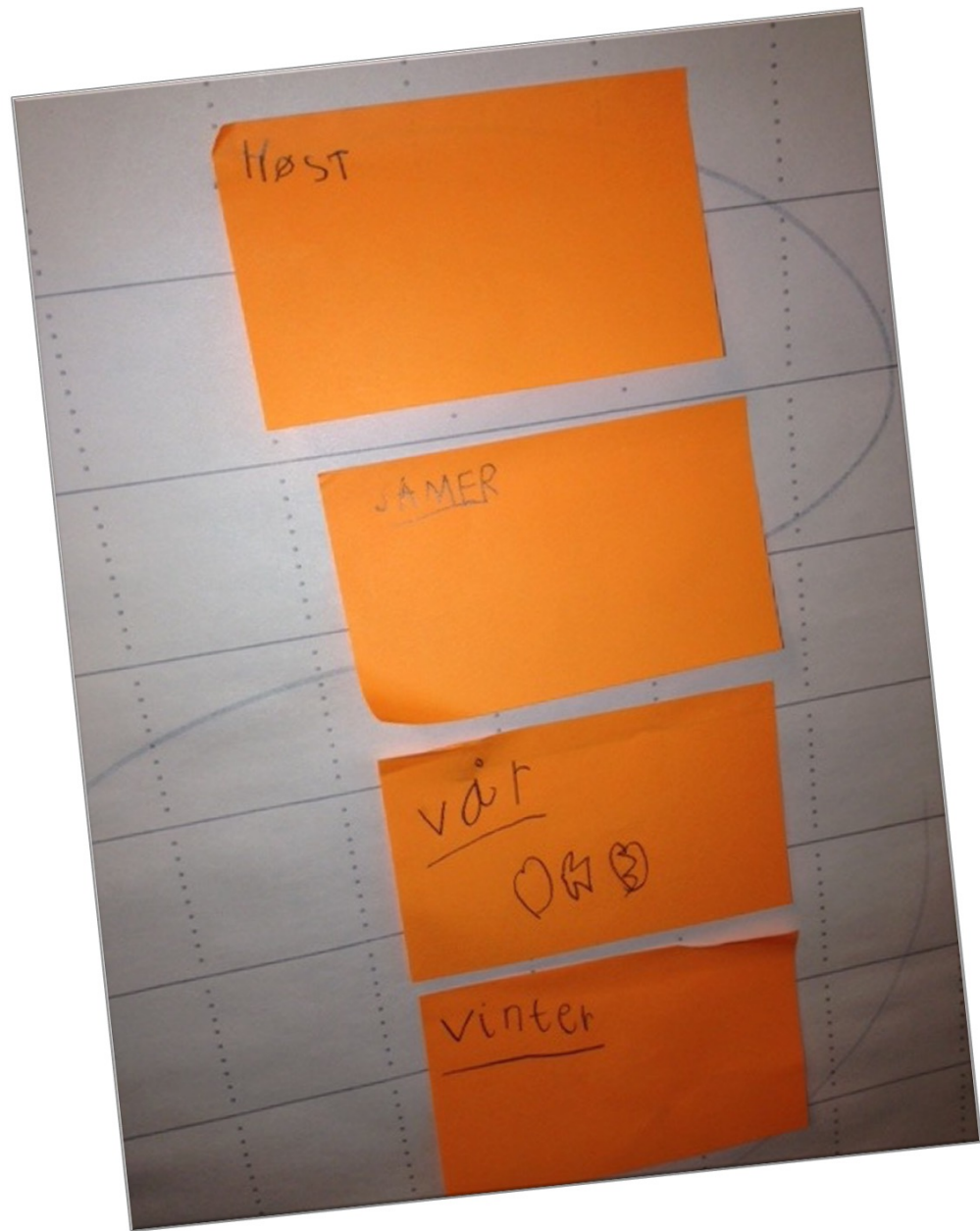

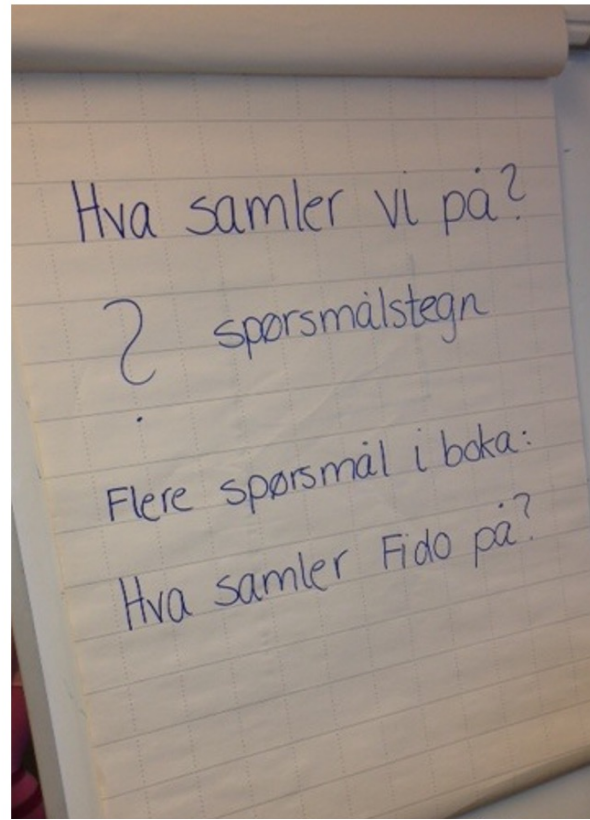
Organisering av veiledet lesing og skriving

- Kort arbeidsøkt på 12- 15 minutt
- Ha en fast struktur
- Fire-fem elever i en gruppe
- Gruppen er satt sammen ut fra elevenes leseferdigheter
- Lærer noterer hvilke bøker gruppa leser
- Gruppene kan og skal endres underveis, alt ettersom ferdighetene innad i gruppa endres

gruppe	bok	mål	mandag	fredag	kommentar
Ada	Jeg er sterk Tillegg: syntetisk ark	Kjenne igjen ordbilder: jeg, er Repetere: Tittel på bok	Vi studerer tittel og øver på å skrive og lese jeg og er. Lese deler av boka,	Repetere uttalen av jeg og er (sterk) Oppdager dere andre ord i boka som sies annerledes enn vi sier dem. Alle leser en del av boka. Snakke om innhold.	
	Året rundt med dyra	Lære om overskrift Lære om preposisjoner	Før vi åpner boka: Hvilke årstider har vi? Skrive dem opp på storblokk. Vi leser boka sammen. Repetere sammensatte ord fra forrige uke. Preposisjoner	Repetere årstidene. Hvilke dyr var med i boka? Lærte du noe av teksten. Velg et av dyrene og skriv noe du vet om dyret, noe du har lært.	
	Bilen	Kunne plukke ut substantiv fra en tekst	Vet dere hva slags bil han skal lage? Hva trenger han for å lage den? Dette er «ting-ord» Vi kaller dem for substantiv. Alle disse ordene kan vi sette en, ei eller et foran	Vi leser. Se på side 12-13, er dette en ting? Kan vi sette en, ei eller et foran?	
maja	I hagen	Lære å lese ordet de og hva det betyr.	I dag skal vi lære å lese ordet de Setning s. 10 + 16	Hvem er de på s. 10 og 16?	

Læringsmål:
Vi skal lære når vi bruker spørsmålstegn

Enkelte lyder i det norske språket representeres av to bokstaver, for eksempel ng.

Seng

Ring

Jeger

hjem

gjernerne

Kjole

Kirke

Skjønne

Noen grafemer representerer flere lyder

her

ler

ost

sove

Materiale til bruk i veiledet lesing

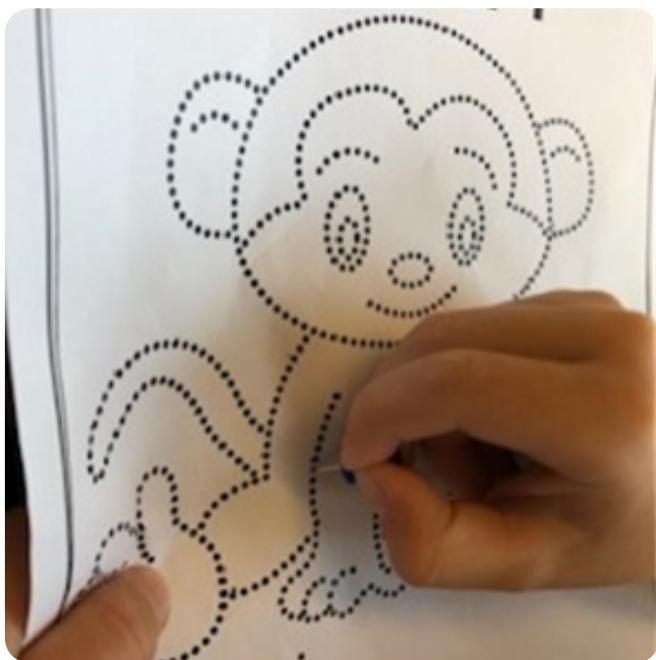
Stigende vanskegrad på tekstene gir mulighet for å trene på ulike utfordringer man møter i skrift.

"Veiledet lesing innebærer at undervisningen foregår i mindre grupper på 4-6 elever. Gruppen bør bestå av elever som er kommet noenlunde likt i leseutviklingen. Elevene leser en felles tekst høyt og får veiledning fra læreren. Leseveiledningen skjer gjennom samtaler mellom lærer og elev(er) om ulike aspekt ved teksten."

VEILEDET LESING

Elevene kan også få oppgavene på en arbeidsplan. Da velger de selv rekkefølgen. Elevene kan gjerne samarbeide to og to.

Eksempel på en stasjonsøkt:

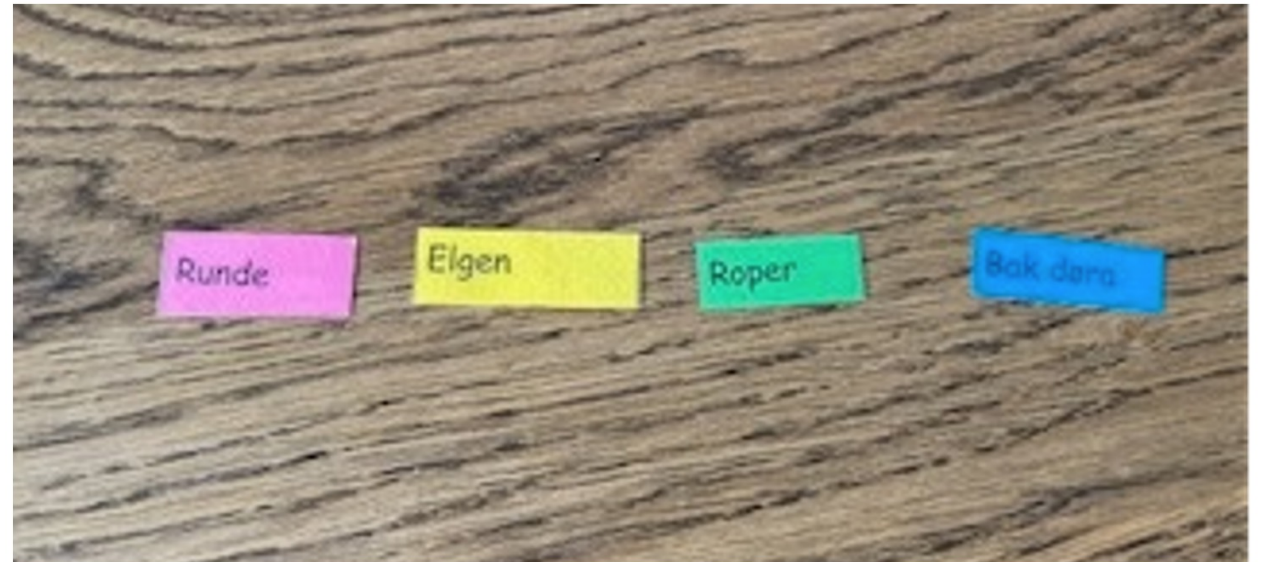
- **Stasjon 1:** Lese eller skrive med lærer
- **Stasjon 2:** Konstruksjon/Pc/rammelek
- **Stasjon 3:** Stillelesingsstasjon - småbøker og leselogg
- **Stasjon 4:** Skrivestasjon:
 - handlelister
 - rimord
 - skrive til bilder
 - trekke ting fra tingboksen og beskrive tingen.
 - bokstavkort (sette sammen bokstaver til ord),
 - trekke kort m/ord som skal skrives i skriveboka

Regnbueord

Trekk et ord, kast terningen og skriv ordet med riktig farge. Hvert ord skal skrives med tre farger.

- 1 • Skriv ordet med rødt
- 2 • Skriv ordet med oransje
- 3 • Skriv ordet med gult
- 4 • Skriv ordet med grønt
- 5 • Skriv ordet med blått
- 6 • Skriv ordet med lilla

www.layers-of-learning.com

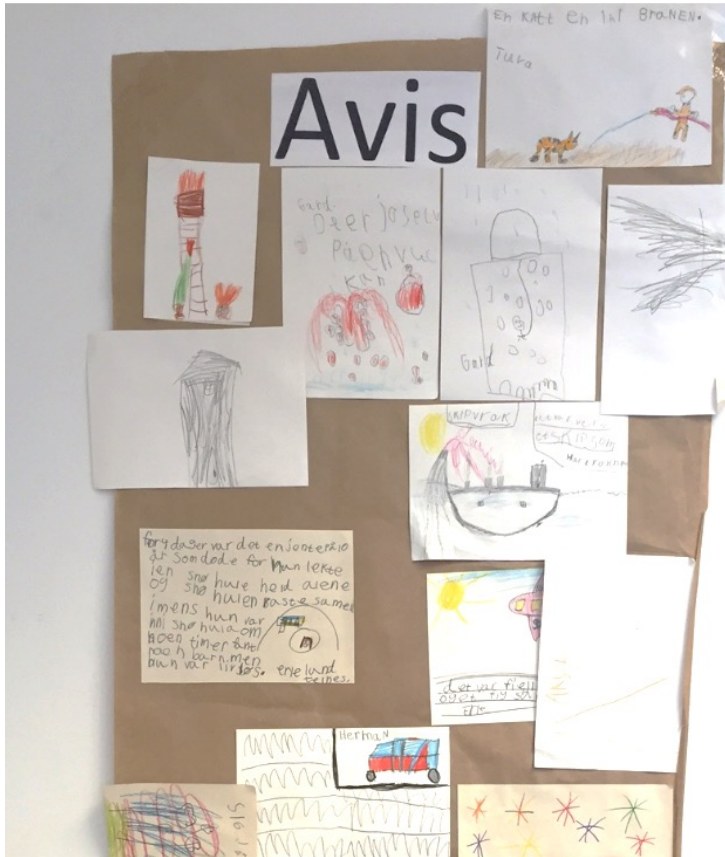

Tilpasset lesetrening på stasjon

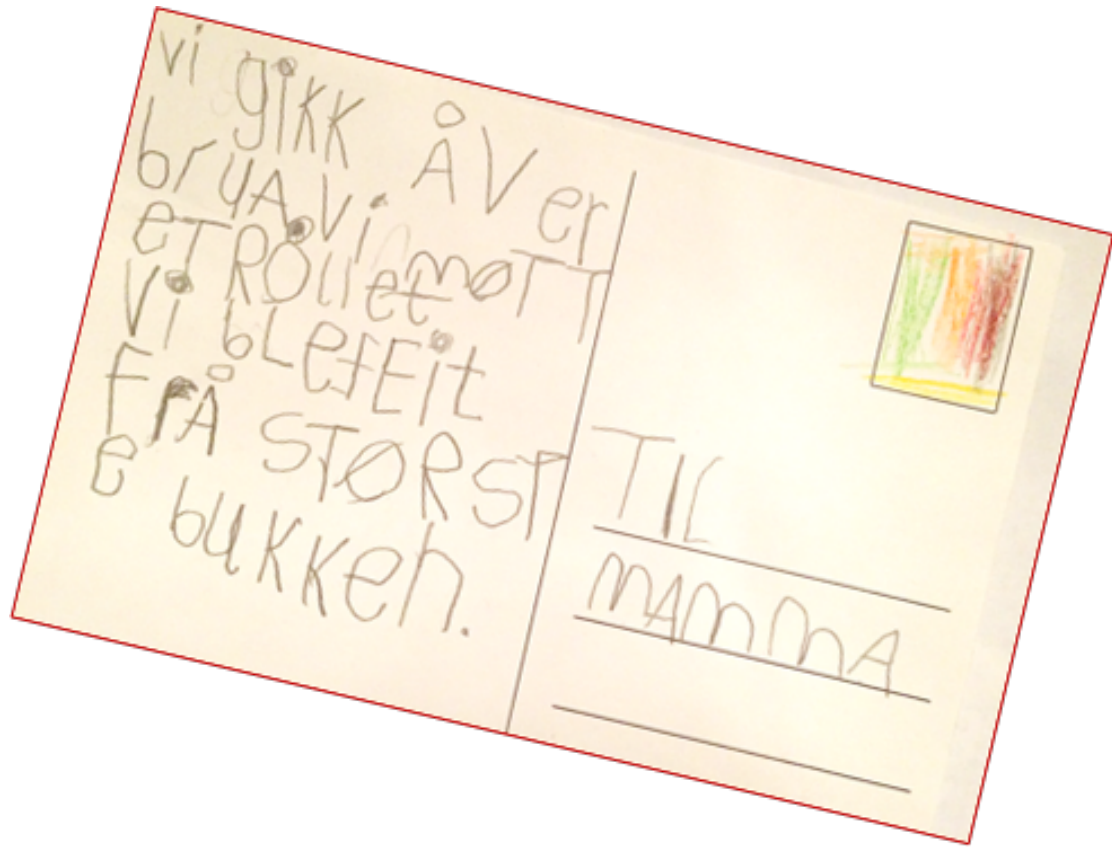
Noen leser ord, andre leser setninger.
Man kan også få inn engelske ord.

Rammelek

Leke avis

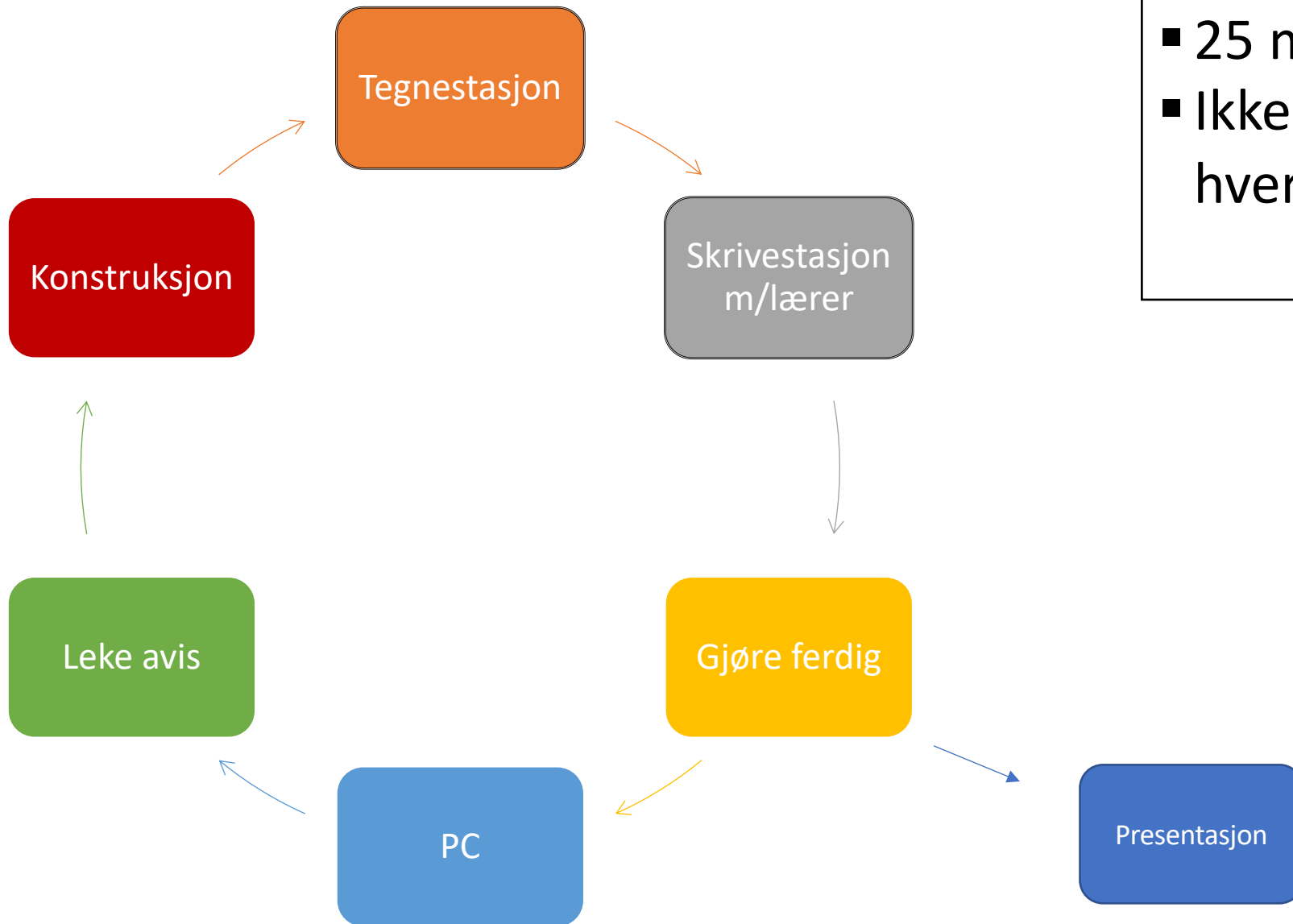
- Skrive nyheter
- Skrive ulike annonser
- Værmelding
- Klippe og lime fra aviser/ blader

Veiledet skrijving

Veiledet skrivning

- Utgangspunkt i en felles opplevelse
 - Samtale om opplevelsen (tankekart, idémyldring, begrepsarbeid)
 - Motivasjon
 - Elevene tegner fra opplevelsen
 - Veiledning/skriving i små grupper
 - Presentasjon av arbeid
- Økt motivasjon, elever sier de kan og liker å skrive
 - Opplever nytten av å skrive – skriver på eget initiativ
 - Økt fokus på fagskriving
 - Stor grad av lesekyndighet
 - Tettere på elevene, lettere å gi veiledning
 - Klasseromskultur der det diskuteres og snakkes om tekst
 - Tekstene brukes til noe i etterkant

- Starter på tegnestasjon
- 25 min på hver stasjon
- Ikke alle stasjonene hver gang

a 	b 	c	d 	e 	f 	g 	h
i 	j 	k 	l 	m 	n 	o 	p
q	r 	s 	t 	u 	v 	w	x
y	z	œ	ø 	å 	<p>Sammensatte grafem hj hv gj ng skj kj sj</p> <p>Diftonger ai ei øy au</p>		

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh
 Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp
 Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww Xx
 Yy Zz Ææ Øø Åå

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Jj Kk Ll
 Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww
 Xx Yy Zz Ææ Øø Åå

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9
 . . . : : : : : : : : :

krikkkskip

krigsskip

krig + skip

Faktorer som har betydning for lese- og skriveferdigheten

Bokstavkunnskap
(kobling av lyd og bokstav)

Fonemisk
bevissthet

Ordlesings-
ferdigheter

Ordforståelse

Motivasjon for å
lære

Kunnskap og
interesse

Oppmerksomhet
og konsentrasjon

Lese- og
skriveerfaring

Sjangerkunnskap

Lese- og
skrivestrategier

Veiledet læring- tett på elevene

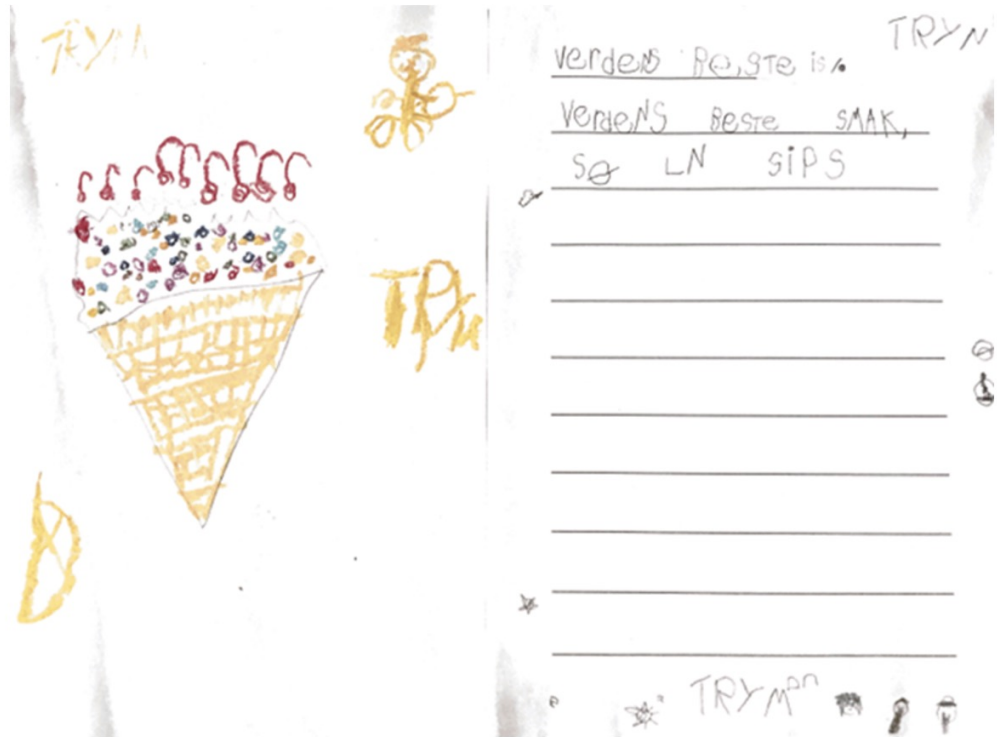
- Sentral rolle som veileder (setter mål, gir eksplisitt undervisning i lesing og skriving).
- Medelever fungerer som støttespillere.
- Læreren aktivt gjennom dialog- støtter eleven før, under og etter lesingen og skrivingen.
- Knyttet opp mot mål, og veiledningern skjer mens elevene leser og skriver

Litteratur som ramme for skrivning

Tigli

- Lese *Tigli* av Bjørn Aril Erslund
- Tegne og beskrive drømmeisen

«Det er det beste jeg har smakt,» sa han og åpnet øynene.
«Jeg har funnet en is som smaker vaniljeblåbær og jordbærkrem, bjørnebærsukker og lakrisbåter, ripsgelé og sjokoladepudding, kjærlighet på pinne og sirupsnipper.»
«Sigvart, jeg har flydd helikopter,» forsøkte brannmesterfrua å si.
«Vi har lett etter deg i tre dager.»
Men brannmesteren hørte ikke etter.
«Vannmelon og mangosyltetøy,» fortsatte han.
«Melisglasur og fyrstekake, solglans og pæresaft, kanelsvinger og bløtkake, sjokoladesirup og sukkerspinn, bringebærdrops, riskrem og karameller, jordbærsyltetøy og honningdrops, bananmilkshake og kokosmelk, lønnesirup og furukvist, mandelegg og stjerneglitter, druerosiner og sukkerpai, godtinger ...»

Å skrive videre

- Læreren leser starten på en fortelling.
- Elevene skriver videre – hva tror du skjer?
- Hva med å skrive starten? Hva skjedde før vi kom hit?

Bok: Regnbuefisker av
Marcus Pfister

REINBUERFISKEN

Den blå fisken så
at regnbuefisker.
svarte stygt. regnbue
fisken ble lei seg.
Regnbuefisker brøt ut

av seg. L'Albania ble
han fisket opp

Navn: TRYM

FISKEN SAMVAR SA

Regnbuefisker var
lei seg Han svarte
en annen vei Han
møtte rævhai

EMMA

gjakop geit

vi hørte om en gjete familie som var fjel gj
de bodt hyt ope på tope av et fjel.

Han hadde høye skrek han likte ikke høya
han var livred.

~~~~~

En kvæl rømt han og neste morgen
åpnet han øyene
han fik tårer i øyene han lå opp ned.

~~~~~

han hørte breking
~~~~~

han fik lov og bli med i leken
de hadde så gøy.

~~~~~

de blevener og de såvnet, godnat.

~~~~~

linjal og blyant, pener,
Refleksband, to pener og
en linjal.
Plyant og binder ser
en terning og to flgutter
to lim en turs onlinjal
mange blyanter fire farger
blyanter som blyant
en grøn saks
lyd blod hud farve
en plastbok
entil artpens
bok ja en ny saks og
lim opp i tårnet en svart
pen og blyant en grablyant
i det blide skuret.
9 fargeblyanter mørke grønn.

Sjangerlære

Tokolonnenotat

Begrep	Forklaring
Detektiv	Detektiv er folk som løser mysterier.
Efterforskning	Efterforskning er at de forsøker å finne noe.
Spør	Spør er noe som er tynn etter tyven.
Bevis	Bevis er at de har et spor på at det er en mann.
Mistant	Mistant er at de tror at det er han.
Oppklaring	Oppklaring er at de vet at det er de, og da er de ferdig med hele saken.

ETTERLYSING

Slik ser tyven ut:

Jeg synes ier er Mistant.
 Her hadde på seg
 sportbukse og bokse
 og en svart hat.

Dette skjedde:

Det hele skjedde med at Anette Karstensen læreren vår gikk hjem så begynte det å regne og blåse og snø så tok han av seg jakken sin for og hente et varmt sjer for det var så kaldt. Så plutselig hørte hun rånet. Hun tok fram forsikringsglasset sitt og fylte sporene til klasserommet vårt. Hvis dere ser tyven så følg han og ta han med til Anette Karstensen.

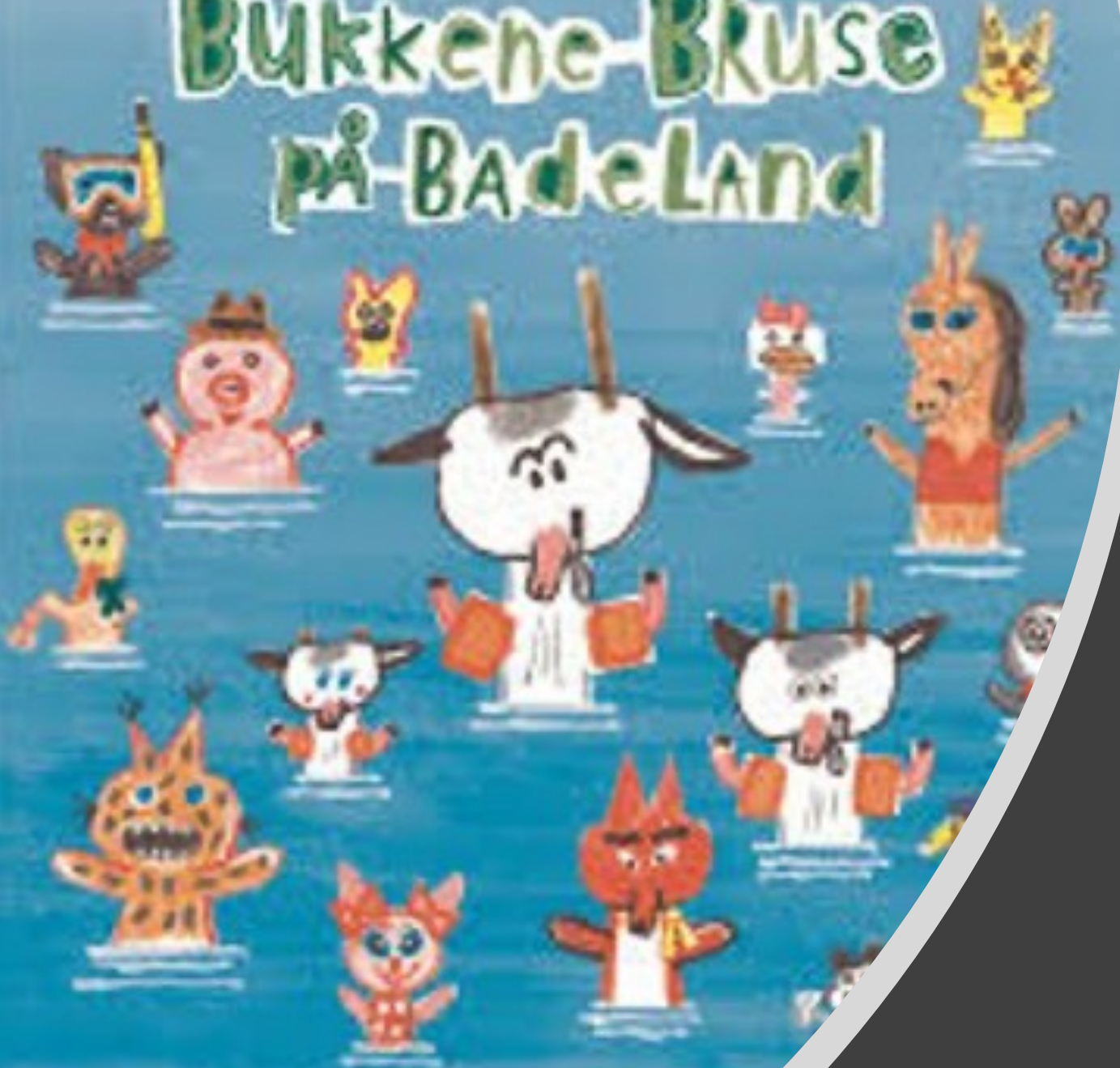
Mistant !

Jeg tror at det er inspektør Gurk. Han er konge i hulens spelt. Inspektør Gurk sprayer minen sin med papryke. Det er for at paprika ikke skal synes her... her... dærlig.

onde for inspektør Gurk vil at de skal kjysse lange ferdig i dette øret er ikke ugle med.

Bukkene-Bruse PÅ-BADELAND

Kjent sanger,
men kjent nok?

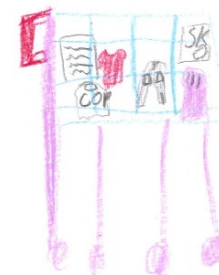
BUKKENE
BRUSE PÅ
MOTORCROSS

bukkene bruse på
H og M

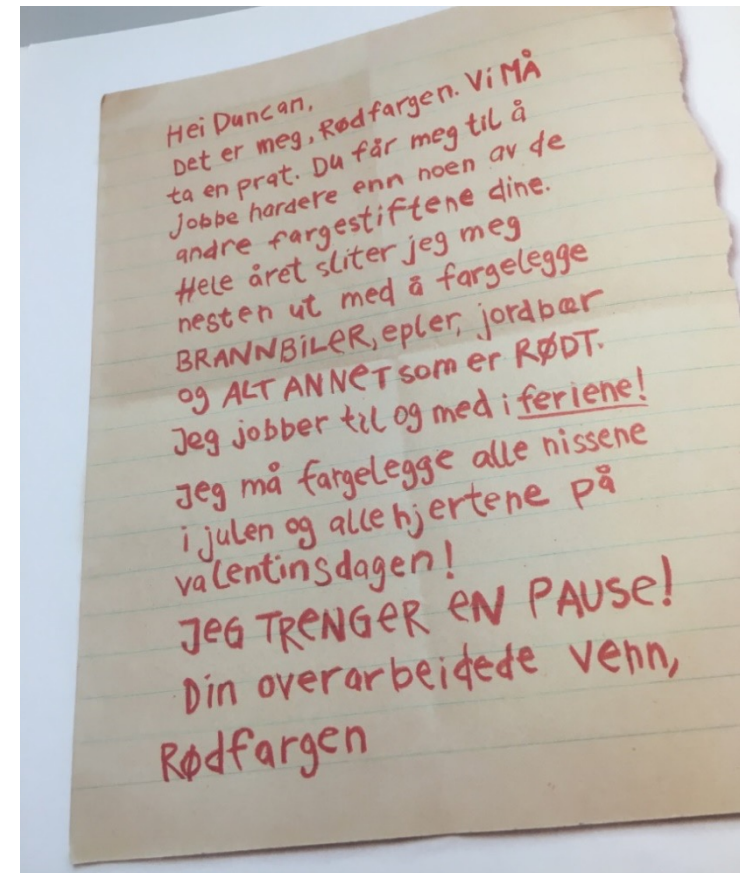
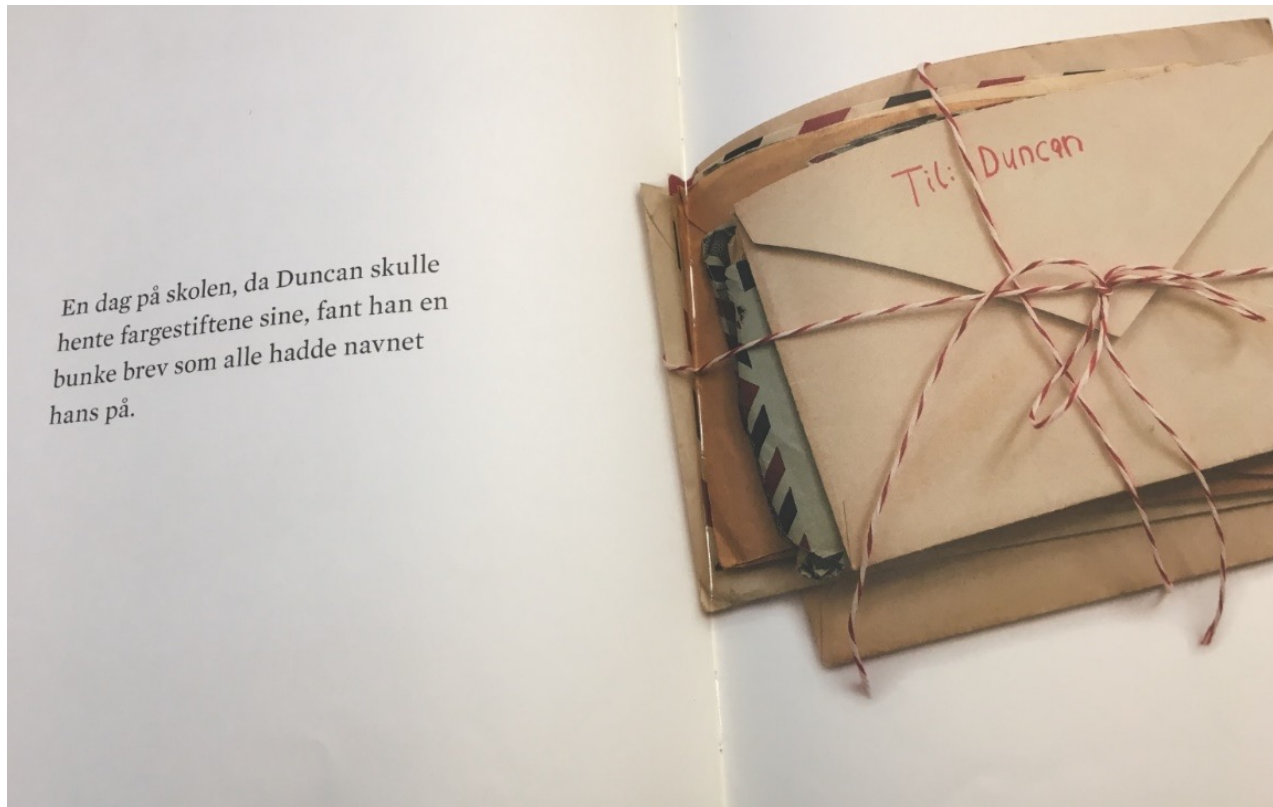
BUKKENNE
bruse på
Sirkus shopping

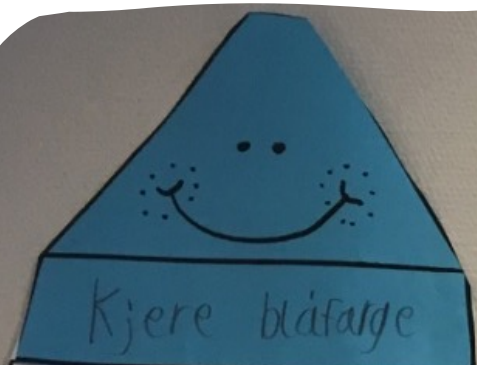

ANNA

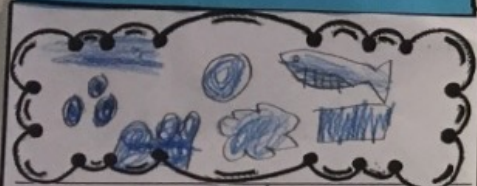
For å lære om ulike teksttyper

- Bok: *Dagen da fargestiftene streiket* av Drew Daywalt
- Argumenterende skriving.

Kjære blåfarge

Det er bare at jeg liker
alt det dusy så du kan ikke
få en pause. For det første
trenger jeg deg til og
tegne rips for venner
sett blå ries. For de andre
tropp er jeg til og tegne
nørde utler for de
så mor som e. For det
tredje trenger jeg deg til og
tegne røde blomster for de
er så fine. Til slut vil jeg
si at du ikke kan få en pause.

Hilsen Herman

Kjære rød

Det er bare at jeg liker
alt det dusy så du kan ikke
få en pause. For det første
trenger jeg deg til og
tegne rips for venner
sett blå ries. For de andre
tropp er jeg til og tegne
nørde utler for de
så mor som e. For det
tredje trenger jeg deg til og
tegne røde blomster for de
er så fine. Til slut vil jeg
si at du ikke kan få en pause.

Hilsen Phillip

Kjære Blå farge

Det er bare at jeg liker
alt det dusy så du kan ikke
få en pause. For det første
trenger jeg deg til og
tegne rips for venner
sett blå ries. For de andre
tropp er jeg til og tegne
nørde utler for de
så mor som e. For det
tredje trenger jeg deg til og
tegne røde blomster for de
er så fine. Til slut vil jeg
si at du ikke kan få en pause.

Hilsen Anneli

Kjære gull

Det er bare at jeg liker
alt det dusy så du kan ikke
få en pause. For det første
trenger jeg deg til og
tegne rips for venner
sett blå ries. For de andre
tropp er jeg til og tegne
nørde utler for de
så mor som e. For det
tredje trenger jeg deg til og
tegne røde blomster for de
er så fine. Til slut vil jeg
si at du ikke kan få en pause.

Fra camilla

Kjære blå

Det er bare at jeg liker
alt det dusy så du kan ikke
få en pause. For det første
trenger jeg deg til og
tegne rips for venner
sett blå ries. For de andre
tropp er jeg til og tegne
nørde utler for de
så mor som e. For det
tredje trenger jeg deg til og
tegne røde blomster for de
er så fine. Til slut vil jeg
si at du ikke kan få en pause.

Hilsen stine

Gjør som
forfatteren

En gang var Lille Frosk ekstra slem. Han sto
tidlig opp og gikk inn og
tegnet

pappaen sin
i ansiktet
mens han
sov...

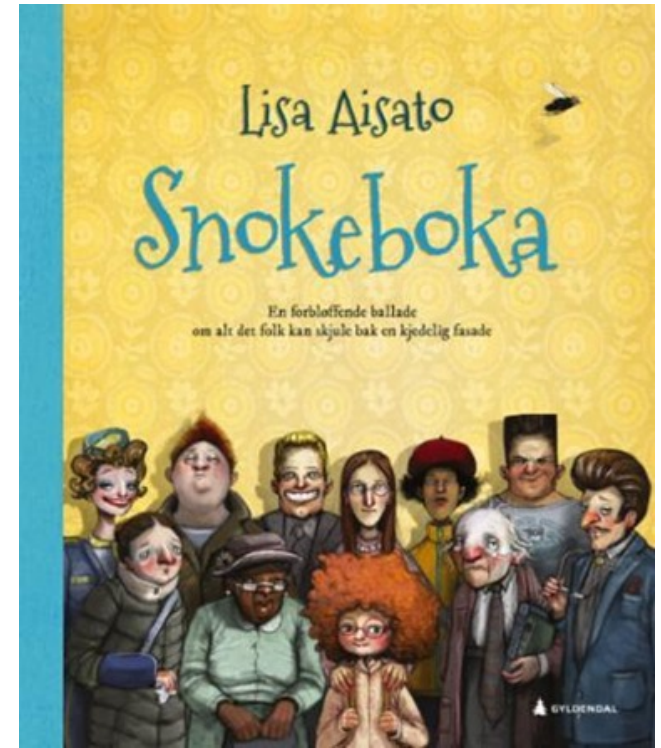
... så gikk han
ut på kjøkkenet og
stekte telefonen
i ovnen ...

Når siste barn har
gått hjem,
kler Susann seg ut
som panda
og skuffer innpå
lørdagsgodis selv
om det er mandag.

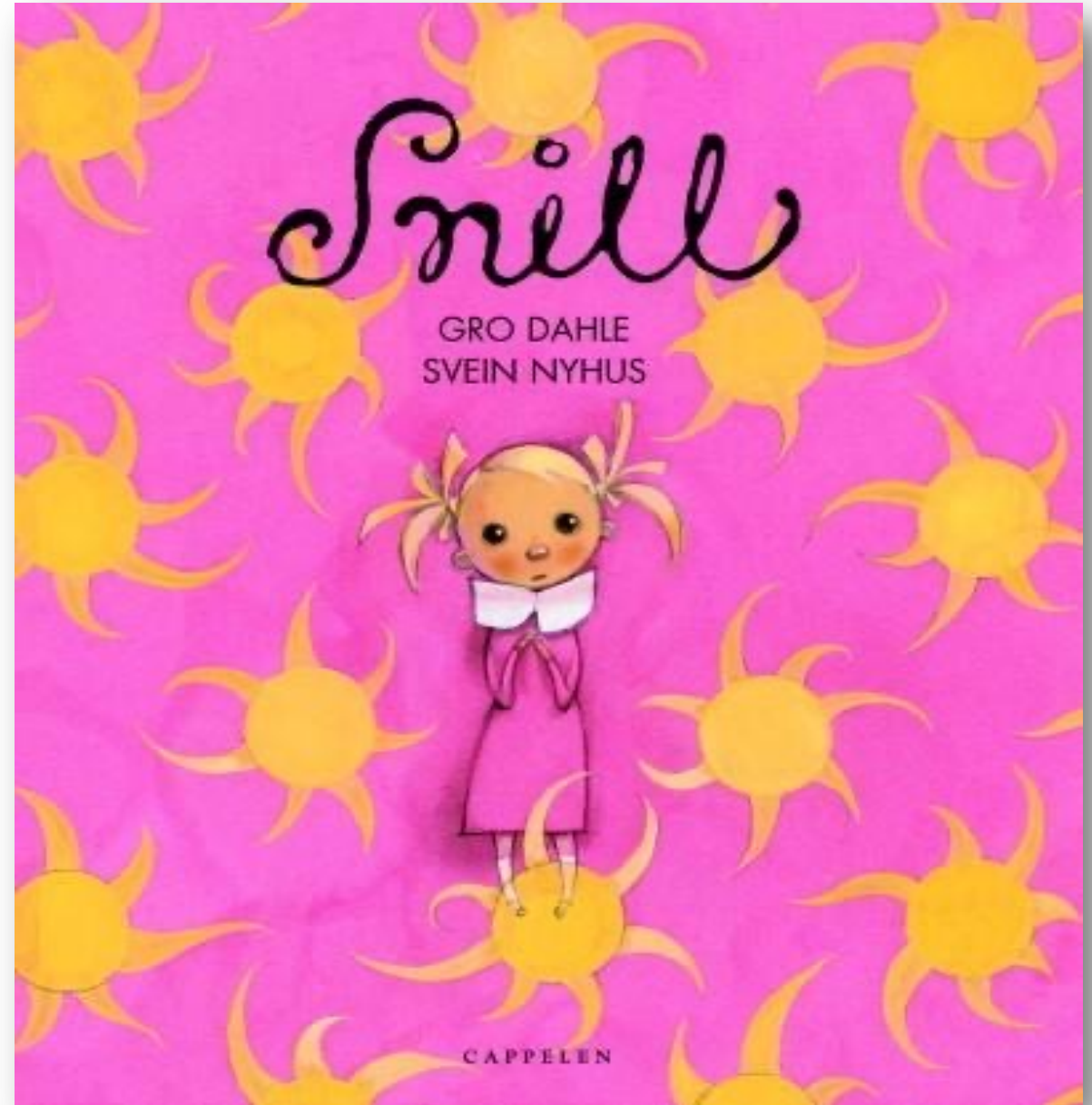

Hvordan jobbe med boka?

- Les felles fram til side 3.
- Elevene får i oppdrag å lage et sideoppslag mellom s. 2 og s. 3.
- Hva skjer?
- Fokus på språkbruk, ordvalg og virkemidler.
- Lag en illustrasjon som passer til teksten.

- Les resten av boka.
- Samtale om budskapet i boka (tekst og illustrasjoner).

Tekstene deles og stilles ut.

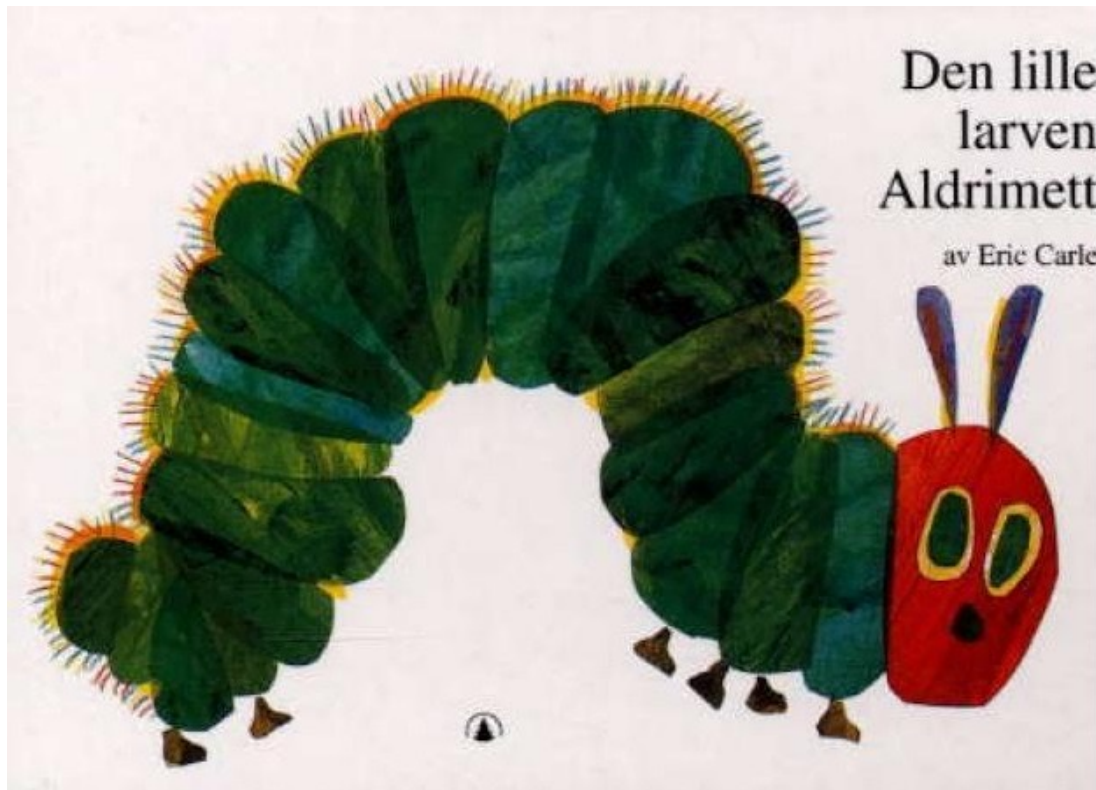

Se på Lussi!
Alltig flink, flink, flink!
Alltig orntlig!
Men se på rommet til Lussi!
Så veldig, veldig ryddig.
Så pent.
Se på alle dukkene til Lussi!
Så pent oppstilt.
Se på alle bøkene til Lussi!
Stablet pent, pent bortovet.
Sortert etter bokstav.
Se på den fine senga til Lussi!
Så fin, fin dyne.
Så myk, myk pute.
Det er rommet sitt det!

Struktur og organisering av teksten

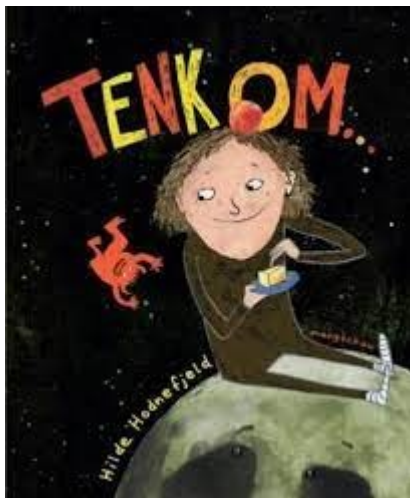
- Den lille larven Aldrimett
- Den gretne mariehøna

Startsetninger

- Kan jeg ...?
- Når to ...
- Tenk om ...

Hva gjør vi når de voksne ikke ser?

- Lese bildeboka
- Dekonstruere teksten
- Lage ny bok selv

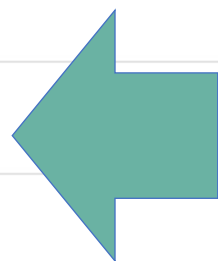
4

Å skrive i ulike fag - Kva betyr det i praksis?

Formålet med denne økta er å få kjennskap til kva som kjenneteiknar skrivning i ulike fag, slik dette er skissert i Kunnskapsløftet, og å få kjennskap til kva du som lærar kan gjere for å sikre at elevane utviklar seg som skrivjarar i faga.

 57 min

	Film: Å være skriveleærer i naturfag		5 min
	Refleksjon til filmen: Å være skriveleærer i naturfag		10 min
	Film: Å vere skriveleærer i norsk		4 min
	Refleksjon til filmen: Å vere skriveleærer i norsk		10 min
	Film: Å være skriveleærer i engelsk		2 min
	Refleksjon til filmen: Å være skriveleærer i engelsk		10 min
	Oppdrag til utprøving i praksis		16 min

 Lukk

LK20 2. trinn:

- uttrykke tekstopplevelser gjennom lek, sang, tegning, skrivning og andre kreative aktiviteter

Språket som system og mulighet

Elevene skal utvikle kunnskaper om og et begrepsapparat for å beskrive grammatiske og estetiske sider ved språket. De skal beherske etablerte språk- og sjangernormer, og kunne leke, utforske og eksperimentere med språket på kreative måter.

Boktips

Albert Åberg ⋮

Inn i munnen ⋮

Den kjempestore krokodillen ⋮

To blå hus ⋮

Jakob og Neikob ⋮

Brune ⋮

Fugl ⋮

Garmanns sommer ⋮

Rumpemelk fra Afrika ⋮

Jakob og Neikob
Odd er et egg
Apestreker

Odd er et egg ⋮

Lisa Aisato - snart sover du ⋮

Teskjekjerringa ⋮

Den gretne marihøna ⋮

Raske Reven Roger (serie med flere) ⋮

Georgs magiske medisin ⋮

Den lille pingvinen som begynte å fryse ⋮

The jolly postman, han har med brev til ulike eventyrfigurer ⋮

Heldiggrisen ⋮

Blyanten
Fisken
Rampete Robin
Wolves

Tine og det magiske speilet ⋮

Barbie-Nils og pistolproblemet ⋮

Arkimedes i Prompeland ⋮

Skinnvotten ⋮

Odd er ett egg ⋮

Tonje Glimmerdal

Kafé Haletippen ⋮

Purriot ⋮

En ganske irriterende elefant ⋮

Georg og den magiske fingeren ⋮

Gutta i trehuset ⋮

Fugl av Lisa Aisato ⋮

Dragejakten ⋮

Alle sammen teller ⋮

365 pigviner ⋮

Den veldig travle edderkopp ⋮

Krokodillen i treet ⋮

Minst ⋮

Jakob og Neikob og Alle Andre ⋮

Prompeboka - et leksikon om fjerter ⋮

Snokeboka ⋮

ABC for barske barn ⋮

Den store prompekonkurransen
Karius og Baktus
Jenta som ville redde bøkene

Gruffalo ⋮

Gorm er en snill orm ⋮

Oppdrag og utprøving i praksis

1. Velg en billedbok som egner seg å bruke som inspirasjon og ramme for skriving:

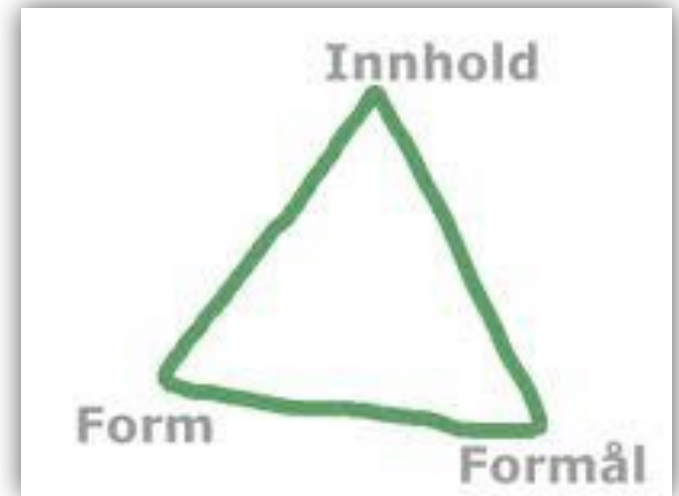
- Hvilken type tekst skal elevene skrive? Hvem skal lese tekstene?
- Hvordan støtte elevene både på makro- og mikronivå?
- Led elevene gjennom lese- og skriveprosessen

2. Les denne ressursen: *Den gretne marihøna*:

<https://skrivesenteret.no/ressurs/den-gretne-marihona-som-modelltekst/>

Erfaringsutveksling på neste samling:

Ta med bok og elevtekster

Andre ressurser:

Selen som kunne til ti: <https://skrivesenteret.no/ressurs/selen-som-kunne-telle-til-ti/>

Snowmen at night: <https://skrivesenteret.no/ressurs/snowmen-at-night-som-inspirasjon-for-skriving/>

Krim på småtrinnet: <https://skrivesenteret.no/ressurs/krim-pa-smatrinnet/>

Film om eksempeltekster i norskfaget: <https://sprakloyper.uis.no/begynneropplaering/skrive-i-ulike-fag-kva-betyr-det-i-praksis/skriving-i-begynnaropplaeringa/film-vere-skrivelaerar-i-norsk>

Podcast: **[Bruk av modelltekster og skriverammer som skrivestøtte i begynneropplæringa](#)**

Materiell om veiledet lesing <https://www.uis.no/nb/lesesenteret/materiell-veiledet-lesing>

Hefte om høytlesing:

<https://www.uis.no/nb/forskning/fa-mer-utbytte-av-hoytlesingen>

Artikkel om modelltekster: <https://utdanningsforskning.no/artikler/2014/elever-skriver-bedre-med-modelltekster/>

Fem råd til bruk av modelltekster: <https://www.uis.no/nb/5-rad-til-bruk-av-modelltekstar>

Referanser

- Andersson, S., Sandberg, G. & Garpelin, A. (2019). *To teach writing: Teachers' perspectives on how to promote children's writing development in Swedish preschool class*. Nordic Journal of Literacy Research, Vol. 5(2), 2019, pp. 23–38. <http://dx.doi.org/10.23865/njlr.v5.1460>
- Skar, G.B. & Aasen, A. J. (2021). School writing in Norway: Fifteen years with writing as key competence. I Jeffery, J. V & Judy Parr, J. M. *International Perspectives on Writing Curricula and Development*, 192-216
<https://doi.org/10.4324/9781003051404>
- Graham, S., Skar, G. B., & Falk, D. Y. (Accepted/In press). Teaching writing in the primary grades in Norway: a national survey. *Reading and Writing*. <https://doi.org/10.1007/s11145-020-10080-y>
- Myran, I. H., Johansen, M. B., Kvistad, A. H., Tollaksen, K. V. & Skar, G. B. (2021). *Skriving i begynneropplæringen- en praktisk innføring*. GAN Ascheoug.
- Skar, G. B., Aasen, A. J., & Jølle, L. (2020). Functional Writing in the Primary Years: Protocol for a Mixed-Methods Writing Intervention Study. *Nordic Journal of Literacy Research*, 6(1), 201–216. <https://doi.org/10.23865/njlr.v6.2040>
- Solheim, R. & Falk, D. Y. (2021). Skrivarutvikling og skrivekompetanse. Funksjonelle og formålsretta perspektiv på den første skriveopplæringa. I Jølle, L., Larsen, A.S., Otnes, H. & Aa, L.I. (red.) (2021). *Morsmålsfaget som fag og forskningsfelt i Norden*. DOI: <https://doi.org/10.18261/9788215050997-2021-11>
- Svanes, I. K., & Øgreid, A. K. (2020). «Jeg vet ikke hva jeg skal skrive om!» - Læreres stillasbygging i oppstarten av skrivesituasjoner på barnetrinnet. *Acta Didactica Norden*, 14(1).
<https://doi.org/10.5617/adno.7758>
- Van de Pol, J., Volman, M. & Beishuizen, J. (2010). Scaffolding in teacher –student interaction: A decade of research. *Educational Psychology Review*, 22 (3), 271-296.
- Wood, D., Bruner, J.S. & Ross, G. (1976). The role of tutoring in problem solving. *Journal of Child Psychiatry and psychology*, 17, 89-100.